

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA
KÜLTÜR VE SOSYAL İŐLER KOMİYONU ÇALIŐTAYI¹
Türk Dünyası Kültür Stratejiler
(13 MAYIS 2017 GREENPARK OTELİ)

Yaőar Kalafat²

Biz, Türk Dünyası Kültür Stratejileri konusunda değinmek istediğimiz konuları bazı tanımlara yer vererek ele almak istiyoruz. Biz Türk dünyası tanımı karşılığında **Türk kültür coğrafyası** tanımı kullanıyoruz. Zira biz Türklüğü bir kültürel sürecin ürünü olarak algılıyoruz. Bu coğrafyanın insanlarını **Türk kültürlü halklar** adlandırıyoruz.

Bize göre kültür stratejinin 8 ana objesinin birisi olmasının yansıra diğer 7 konuya da kimliğini veren, onları kimliklendiren kültürdür/Milli Kültürdür.

Türklük de, özel de stratejik bir objedir. Uluslararası stratejilerde Türklük sadece ve muhakkak Türkler siyasi ve kültürel bir stratejik güç değil, Türklük, Türklüğe karşı

---

¹ Türk Dünyası ve Parlamenterler tarafından 13 Mayıs 2017 tarihinde The Green Park Oteli' Ankara'da yapılan "Siyasi Kültürel ve Ekonomik İliŐkiler Boyutuyla Türk Dünyası ve Türk Dış Politikası ÇalıŐtayı Kültür Komisyonu'nda verilen bildirinin metnidir. Metin strateji kuruluŐları merkezli hazırlanmıŐtır

² Dr. yasarkalafat@gmail.com Türk Halkbilimi Araştırmaları Kültür ve Strateji Merkezi, www.yasarkalafat.info

olan uluslar için de siyasi ve kültürel bir potansiyeldir. Bunun içindir ki XIX. Yy. dan itibaren büyük güçler Türkoloji'nin nabzını Türkoloji merkezleri ve yetiştirdikleri Türkologlarla ellerinde tutmak dünya Türklük hareketlerine yön vermek istemişlerdir. Siyasi oryantalistlerin önem verdikleri uğraş alanlarından birisi de Türkiyat'tır.

Biz Türkoloji'nin bir alt dalı olan halkbilimi alanında çalışıyoruz. Halkbilimi çalışma alanı, emperyalizmin komşu ülkeler arasında ve ülke içerisinde birlikte yaşayan halklar arasında, ülkeleri ve halkları ihtilafa düşürme konusunda üzerinde en fazla durduğu alandır.

Halkbiliminin kapsamına giren halk inançları Türk kültür tarihinde de günümüzde de önemini korumaktadır. Sovyetler Birliği dönemindeki İslami politikalara rağmen Türkistan'da İslam'ı günümüze taşıyabilen halk İslam'ı olmuştur.

Günümüzde İslamiyet'i en fazla tehdit eden unsur misyonerlik faaliyetleri olmaktadır. İslam yayılma anlayışında misyonerlik değil irşat vardır. Laik Türkiye Cumhuriyeti'nde inanç hürriyeti vardır. Hıristiyan ve evanjalist dünyasında Sivil kuruluş olarak İslam halkı koruyacak bir yapılanma yoktur. Tarikat türü yapılanmalar çok kere aralarında ihtilaf halindedirler, faaliyet gösterdikleri Türk ellerinde de çok kere din

sosyoloji ve din psikoloji bilincinden yoksun olan kadrolar tarafından tahribat yapmaktadırlar.

Yeni” Horasan Erleri” çağının yaşanabilmesi için Türk kültürünün mitolojik kök hücrelerine inilebilmesi, “Pir Kültü”, “Kişioğlu” kültlerin ciddi şekilde incelenmeleri gerekmektedir.

Bu kısa açıklamadan sonra, Türkoloji merkezleri ve Türkologların belirtilen çalışma alanına uyumlarına, kısaca durumlarına bakılabilir. Bu münasebetle Türkiye’deki **Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, TÜRKSOY, Atatürk Dil Tarih Kültür Kurumu, Yunus Emre Enstitüsü, Yunus Emre Araştırma Merkezi, YÖK, TÖMER, TUBİTAK** gibi kuruluşların ve ayrıca devletin resmi kuruluşu olmayan araştırma merkezlerinin durumuna bakılabilir. Bunlar; Türkiye Cumhuriyetinin Türk Kültür coğrafyasına ve Türk Kültürlü halklarına açık faaliyet gösteren kurumlardır.

Türk sosyal bilimcisinin çalışmalarında “tez” niteliği içerme özelliği giderek aranılmaz olmuştur. İlmî sempozyumlardaki bildiriler çok kere makale hatta ansiklopedi maddesi özelliklidirler. Sempozyum değerlendirme oturumlarında ele alınan konular sempozyum açılış konuşmasında belirtilen amaçla ilgili olmayan sıradan açıklamalardır. Gerçi açılış konuşmalarında da sempozyumun amacı belirtilemediği

için, yapılan değerlendirmeden alınabilen hasılayı ölçmek de mümkün değildir. Kısaca bunların faaliyetleri, stratejik içeriği olmayan, strateji üretmeğe ortam hazırlayabilen etkinlikler değildir.

TRT'nin Diyanet Tv. Kanalını, izleyebildiğimiz kadarı ile bu teşhisimizin dışında tutuyoruz. Orada yapılan ve gençlerle akademik kadroları birarada istihdam eden programlar; konuların dünü, günü ve geleceği arasında kültür stratejisi içerikli bağlar kurabiliyorlar kanaatindeyiz.

YÖK kayıtlarına göre üniversitelerimizde çeşitli statülerde kurulan ve sayıları yüzleri bulan bu tür merkezlerin büyük çoğunluğu sosyal bilimler içeriklidirler. Kafkasya, Ortadoğu ve Balkanları araştırma amaçlı kuruluş sayısı hiç de az değildir. Bunların ulusal ve uluslararası kültür şöleni etkinlikleri ve akademik yayınları vardır. Ancak bunların zaman içerisinde alabildikleri mesafe ölçülemez olmuş ve milli politikaya katkıları bilenmez olmuştur.

Bir dönem YÖK yönetiminde beher üniversite bünyesinde kurulan Strateji merkezleri Türk sosyal bilimciye stratejik düşünme özelliği kazandıramamıştır. 2017 yılı itibariyle ise ülkenin dış politika konuları kapsamına giren meseleleri Tv. Kanallarında akademisyenlerce tartışılabilmeğe başlanmıştır. Bu hal,

üzerinde durulan konu bakımından olumlu bir gelişmedir. Ancak strateji kurumları arasında da sanal ortamda da olsa organik bağ olduğu söylenemez.

İlgili ulusların kültür stratejileri izlenirken: onların akademik kültür kurumları, kadroları, faaliyetleri ile birlikte izlenilir. Türkiye'deki bu alanın bilim insanlarının çalışma alanı, bilindiği üzere Türkoloji/Türklük bilimi ve mensuplarının ismi ise Türkolog/Türklük bilimcisidir. Türkiye'de değil Türklük karşıtı kurumların stratejileri, millî hedefleri, potansiyelleri ile bilmek, bu döküm dünya Türklüğü için gerekli iken Türkiye için dahi çıkarılamamıştır.

İlkin Türkiye için giderek Türk kültür coğrafyası çalışması için bir veri tabanı hazırlanıp; hangi kuruluş, nerede ve ne zaman, hangi konuları, kimler vasıtasıyla ele alındı stratejik potansiyeli ölçebilecek bir yapılanma geliştirilmesine ihtiyaç vardır.

Türkiye'de, **Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, TÜRKSOY, Atatürk Dil Tarih Kültür Kurumu, Yunus Emre Enstitüsü, Yunus Emre Araştırma Merkezi, YÖK** veya benzeri kurumların da bu alanda bir bilgi bankaları olmadığı gibi bu türden bir arşive ihtiyaç duyduklarına ihtimal verilmemektedir. Atatürk Dil Tarih Kültür Kurumu'nun 2015-6 yılı kanun tasladığındaki yapılanmada bu ihtiyaca işaret edildiği bilinmektedir.

Türk Dünyası Bilimler Akademisi'nin bu ihtiyaç istikametinde bir çalışma başlattığı haberleri memnuniyetle anılmaktadır.

Hemen belirtelim, Türkiye'de bu tür gelişmelerin takip edilebileceği bir kaynak olmadığı gibi bu bilgi edinme kaynağına Türk Dünyası geneli için de ihtiyaç vardır. Türkiye'de sosyal bilimin ilgili dalları arasında da yeterli koordinenin yapılabildiği de pek söylenemez.

Adı geçen kurumların Türk kültür politikası konusundaki mevzuatları arasında bir hedef ve amaç birliği olduğu da zor söylenebilir. Nitekim ilgili bazı kuruluşlarımızda bu politikalarda devamlılığın olduğu da söylenemez.

Strateji merkezlerini araştırma alanına giren bölge halklarının yerel dillerini bilmeleri gerekirken ilgili ülkelerinin resmi dillerine vakıf uzmanları dahi yoktur. Her türlü basınıni takip edemediğiniz ülkenin nabzını tutamazsınız.

Ülke Strateji merkezlerinin, istihbaratın 8 ana konusunu da alt başlıkları ile içeren bir veri tabanına göre arşiv oluşturması ve arşivlenen bilgileri yenileyebilmesi oldukça zordur. Bu nedenle Strateji merkezleri özellikle aynı coğrafyaya yönelik faaliyet gösteren merkezler muhakkak bağlantı kurmalıdırlar

Millî kültürler dil merkezli veya dil öncelikli beslenir şekillenirler ve milli kimliğin belirleyicisi olurlar. Türkiye’de millet tanımı mesajı ve içeriği itibariyle giderek farklı bir muhteva kazanmaktadır. Türkiye’deki milletin ismi birlikte yaşanan halklarla beraber **“Türk Milleti”**dir. Türk milleti tanımındaki “Türk” sözü milletin adı olma konumundan çıkarılır, birlikte yaşanan halklardan birisi konumuna getirilir ise, çok halklı milletimiz çok milletliliğe gebe kalmış olur.

Kültürel hayattaki açılımın bir ürünü olarak kültürel politikamıza giren bu anlayış, birlikte yaşanan halklara millî Türk kimliği dışında etnik kimlikler şuurlanması kapısını açmıştır. YÖK Türk üniversitelerinde birlikte yaşanan halkların kültürlerinin geliştirilmesinin kurumlarını açmıştır. Demokratikleşme, inkârcı olmama, tek tipleşirmeme adına, ön hazırlıksız atılan bu adım belirtilen sakıncayı doğurmaya başlamıştır. İlgili komşu ülkeler, imparatorluk bakiyesi olan Türkiye’de, etnik uzantılarına, milliyetleri adına sahip çıkmaya başlamışlardır. Bu gelişme, anılan uzantıların yaşadıkları bölgeler için bazı stratejik tasavvurların doğması yol açabilmiştir. Çok sayıda az halklı bölgeler demokratikleşmede bir laboratuvar olarak tasarlanmış iken, bu laboratuvarların araştırmaları entegrasyona değil, çözülmeye yönelik ürünler vermeğe başlamıştır. Türkiye’de, adeta “Türk” olmaya mecbur edilmişlikten

bir kurtuluş yaşanmaktadır. Bize göre bu sorunlu hal, Türkoloji'nin çözebileceği bir sorundur ve Türklüğe getirebilecek sağlıklı bir tanımla çözüme ulaştırılabilir. Türkoloji ve Türklük anlayışımıza ayrıca açıklık getirmeğe çalışacağız.

Türkiye'de yer etmiş bir anlayışa göre "kişi kendisini ne hissediyor, hangi kimlikten görüyor ise odur." Ancak birlikte yaşayan halkların ortak Türk kimliğinde buluşmalarının karşısına bu anlayışla çıkılırken, farklı anadilli halk kesimlerine, kültürlerindeki farklılıkları "milliyet farklılığına" çıkarmaları konusunda tüm imkânlar sağlanabilmektedir. Toplam mühendisliğimizin entegrasyon ayağı topallaştırılmıştır.

Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın "akraba" kavramından anladığı husus yeterince anlaşılamamıştır. Kast edilen kültür akrabalığı ise, bu akrabaların mensubu buldukları Türkiye dışındaki devleti olan veya olmayan akrabaların da bu akrabalık konusunda Türkiye ile hemfikir olmalarının siyasi zeminde birleşmeleri gerekecektir. Zira söz konusu komşu devlet, sizin ülkenizde soydaşı kabul ettiği halka kültürü ile birlikte sahip çıkmaktadır. Bu noktada hedefleri arasında aykırılık olan iki muarız strateji oluşabilmektedir.

Soydaş olmadığınız ve ana dili farklı da olabilen halklarla ya dindaşsınızdır veya ancak halk kültürü konusunda akraba olursunuz. Bu stratejik alt yapının oluşturulduğu görülmemektedir.

Bunun içindir ki, Türklük tanımı ırkî veya kavmî bir tanım değil, kültürel bir tanımdır. Türklük, Türk soylulukla sınırlı olmadığı gibi Türk kültürü de 'birlikte yaşanan halklarla geliştirilmiş ortak kültürdür' anlayışında birleşilmesi gerekmektedir.

Bu anlamda Türklük biliminin faaliyet alanı, sadece ve muhakkak ana dili Türkçe olan halkın kültürü ile sınırlı olmadığı gibi Türklük biliminin bilim insanı kadrosu da keza Türkçe ana dilli ve soylu olmakla sınırlı değildir. Bu tespit, Anadolu'da olduğu gibi Balkanlar Türk kültür coğrafyası için de özel önem arz etmektedir. Proto-Türkler döneminde Balkanlara yerleşmiş Türklüğün bakiyelerine sahip çıkabilmek için bu anlamda Türklük anlayışı üzerinde durulabilmelidir.

Stratejistler, Türkiye'de ve Türk kültür coğrafyasında aynı mesleki dili konuşabilmelidirler.

Türk kültür coğrafyası turistik kültür rehberi- Turist el kitabı hazırlanabilmelidir.

Milletler birlikte yaşadıkları halklarla millettirler. Türklüğü sadece ve muhakkak Türk dillilik ve Türk

soylulukla sınırlarsanız Türklük adına etnik milliyetçilik yapmış olma durumuna düşebilirsiniz.

Böylesi bir kültür anlayışının üzerine inşa edilmiş strateji siyasi oryantlizmin faaliyet alanını daraltırken, emperyalizmin stratejik başarısını da engelleyebilir.

Türkoloji, Türkolog'un faaliyet alanı olmakta birlikte, Türklük biliminden nispetince eğitim almış olmak bütün meslekler için geçerli olabilmelidir.

Türkiye'ye yönelik bölge ve bölge ötesi ülkelerin kültür politikalarının, dış politikaları içerisinde organize bir şekilde yer aldığını görebilmek zor olmamaktadır. Türkiye'de görev alan birinci kuşak ülkelerin büyükelçi ve yardımcısı, görevine Türkçe eğitimli bir kimseler olarak başlarken, Türkiye'de ilgili ülkeler itibariyle bu ihtiyacın karşılanmasında bir alt yapının oluşturulduğu bilinmemektedir.